

Matjaž Bizjak in Aleksander Žižek: Knjiga obračunov celjskih mestnih sodnikov 1457–1513. Celje: Zgodovinski arhiv Celje; Ljubljana: Založba ZRC SAZU, 2010, XLVII + 164 strani.

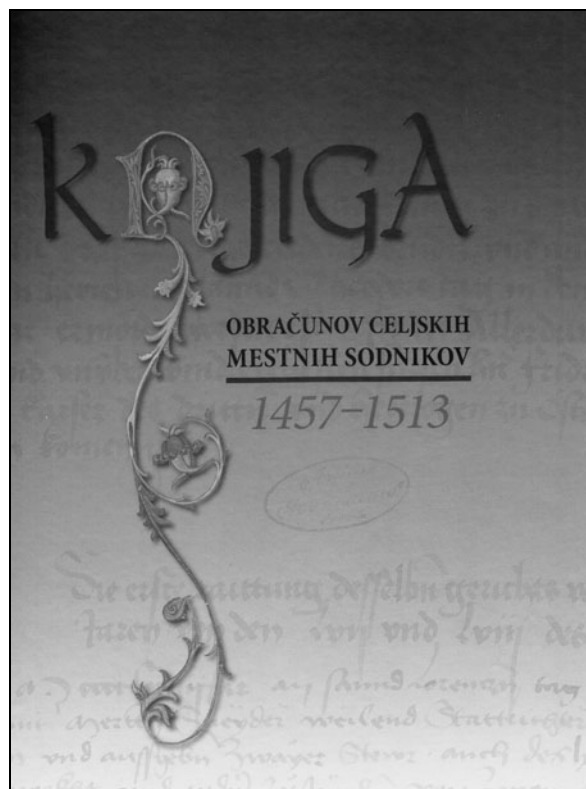
Zgodovinarja Matjaž Bizjak in Aleksander Žižek, ki se lahko pohvalita z vrsto objav srednjeveških in novoveških virov, sta zgodovinsko »srenjo« razveselila z objavo letnih obračunov celjskih mestnih sodnikov med letoma 1457 in 1513. Rokopis, ki ga hranijo v Deželnem arhivu v Gradcu, in obsega 65 folijev ter še nekaj naknadno dodanih lističev, predstavlja pomemben zgodovinski vir, ki z ohranjenimi podatki ne osvetljuje zgolj nove segmente zgodovine mesta Celja, ampak ponuja globlji vpogled v socialno, kulturno in gospodarsko zgodovino v času prehoda iz srednjega v novi vek. Lična publikacija, ki s svojo luksuzno opremo presega dosedanjo prakso pri izdajanju virov, je nastala kot rezultat triletnega projekta *Elenchus fontium historiae Slovenicae urbanae*. Na Inštitutu Milka Kosa pri ZRC SAZU ga je vodil Matjaž Bizjak, pri sami izdaji pa je priskočil na pomoč tudi Zgodovinski arhiv v Celju.

Edicija je strukturirana po sodobnih načelih izdajanja virov in sledi potrebam današnje zgodovinske stroke ter drugih sorodnih znanosti. Uvodno poglavje o celjski mestni (samo)upravi je pripravil Aleksander Žižek, arhivist v celjskem arhivu. V njem je na kratko nanizal najpomembnejše prelomnice v zgodovini Celja do začetka 16. stoletja in dokončne utrditve habsburške oblasti nad mestom. Med drugim Žižek ugotavlja, da so prvi Habsburžani imeli bistveno večji posluš za mestno funkcijo in poslanstvo Celja od nekdanjih gospodarjev Celjskih grofov, ki so do »svojega« mesta pristopali precej bolj anahronistično in vrednotili svoje posesti predvsem s stališča teritorialnega in vojaškega pomena, prezrli pa so ekonomski potencial neagrarnih panog in naselbin. V pregled je vključen tudi seznam habsburških oskrbnikov na celjskem Starem gradu.

Ostala poglavja v uvodu je prispeval Matjaž Bizjak. Bizjak najprej podaja splošen oris razvoja računskih knjig oziroma srednjeveške računovodske dokumentacije ter na kratko ovrednoti pomen računskih knjig v okviru zgodovinskih raziskav. Sledi še opis rokopisa – oboje Bizjak povzema po svojih starejših objavah obračunov freisinske škofije oziroma odlične monografije *Ratio facta est* – z dodatkom o sestavi folijev in natančnejšo analizo pisarjev. Bizjak tako evidentira 11 različnih avtorjev zapisov obračunov in prav na osnovi njihove analize upravičeno postavlja nastanek kodeksa v leto 1483, ko z zapisovanjem zaključuje pisar A. Njegovo tezo potrjuje tudi spremenjena uvodna formula zapisa, ki jo

je moč zaslediti z obračunskim letom 1484. Žal preostali podatki ne omogočajo poimenske identifikacije posameznih pisarjev.

Posebno poglavje je namenjeno analizi mer in denarja, za kar so obračunske knjige še posebej dragocen vir. Poleg običajnih mer, ki so bile konec 15. in v začetku 16. stoletja v veljavi v širšem vzhodnoalpskem prostoru, izstopata dve »merski« enoti, ki ju ni mogoče natančneje določiti. Gre za *krippo* (korito), ki se je uporabljala za merjenje oglja, in pa *gaden*, s katerim je pogosto opredeljena količina gradbenega lesa. Bizjak domneva, da naj bi pri *gadnu* šlo za količino lesa, ki je bila potrebna za izgradnjo koč ali enoprostorske stavbe. Pri denarnem sistemu se je »celjski« računski sistem naslanjal na dunajsko valuto, pri čemer je vseboval nekatere modifikacije, ki so bile posledica vplivnostnega sosedstva dveh monetarnih con, dunajske in furlanske. Tako se v obračunih poleg »avstrijskega« razmerja 240 pfenigov za en funt pojavlja tudi števna marka v vrednosti 160 pfenigov, enako pa se zdi, da so celjski sodniki pri obračunih uporabljali tudi t. i. deželno ali kranjsko valuto. Kot števna enota večjega ranga se nekajkrat v obračunih pojavi še *meren*, za katerega Bizjak domneva, da gre za ekvivalent 240 malim veronskim pfenigom, poleg njega pa zasledimo tudi zlate dukate kot dejansko ali računsko plačilno sredstvo.

Uvodna študija se zaključuje s pregledom knjigovodske prakse obračunov ter z natančnejšo opredelitvijo edicijskih načel. Bizjak ugotavlja, da letni obračuni celjskih mestnih sodnikov predstavljajo neke vrste zaključni račun proračunskega leta, ki se je v Celju začelo na dan svetega Jurija. Domnevno so nastajali na osnovi sodnikovega ustnega poročila, ki ga je podkrepil s pomožno – danes žal izgubljeno – finančno dokumentacijo. Besedilo uvodne študije je v celoti prevedeno v nemščino, kar danes zaradi zahteve po odmevnosti in uporabnosti dejansko postaja že ustaljena norma.

Osrednji del edicije zavzema seveda objava posameznih letnih obračunov. Objave so pregledno zasnovane in opremljene z bogatim kritičnim aparatom. Interpretativno vrednost objavljenega vira bo vsekakor pokazala zgodovinska stroka in njej sorodne znanosti. Pričakovanja so upravičeno velika, zlati ker objavljen vir predstavlja poleg že objavljenih mariborskih davčnih registrov med letoma 1452 in 1531 ter registra izdatkov ljubljanskega mestnega špitala v letih 1492 in 1493 zadnji tovrstni ohranjen poznosrednjeveški vir, ki je nastal pri mestnih institucijah in daje možnost tudi komparativnih študij. Drobci v obračunih odstirajo vpogled ne samo v upravno zgodovino mesta, ampak lahko predstavljajo izhodišče tudi za vprašanja gospodarskega razvoja (stroški obrtniških del ...) ali pa na primer vojaške (omembe orožja in njihova cena ...), in kulturne zgodovine (omemba šole ...). Tekst odpira vrsto zanimivih vprašanj iz mestnega vsakdana. Kaj je vzrok za »neustrezno ravnanje« mestnega sodnika Mihaela Swaba do svoje žene in hlapca, da se je moral julija 1470 predčasno posloviti od svoje sodniške funkcije? In zakaj je lahko funkcijo sodnika ponovno prevzel v letih 1478 in 1479? Vrednost objave povečuje slovenski prevod besedila celotnega vira, kar širi krog potencialnih »uporabnikov« vira. Izdajo zaključuje osebno in stvarno kazalo, ki je istočasno tudi slovarček prevedenih izrazov.

Besedilo obračunov celjskih mestnih sodnikov je vsekakor dragocen prispevek k boljšemu poznavanju preteklosti v času iz konca 15. in začetka 16. stoletja. Edicija je tako po oblikovni kot po »obrnitiški« plati vrhunsko pripravljena. Strokovnost, ki je bila izkazana ob pripravi objave, vsekakor kliče po nadaljevanju dela in upati je, da bodo poleg freisinških obračunov, ki jih Bizjak zadnja leta sistematično objavlja v *Loških razgledih*, luč sveta kmalu zagledali tudi preostali ohranjeni obračuni iz zadnjih stoletij srednjega veka.

Janez Mlinar

Karolina Zrim: Moji spomini na družino Matzenauer. Prosenjakovci: Občina Moravske Toplice, 2011, 43 strani.

Pisanje spominov je težko delo, zlasti če moraš v njem predstaviti svoje najbližje. Karolina Zrim se je tega dela lotila, ko se je upokojila. V svoji kratki knjigi *Moji spomini na družino Matzenauer* avtorica opisuje nekatere dogodke v svojem življenju. Tu ne gre za znanstveno delo, vendar ima veliko dokumentarno vrednost, ker gre za osebne spomine. Družina Matzenauer je znana predvsem po grofu Karlu Matzenauerju in dvorcu v Prosenjakovcih, v katerem je grof z družino nazadnje živel. Avtorica je grofova vnukinja in je v dvorcu tudi sama preživela otroštvo. Knjiga je razdeljena na več manjših poglavij; nekatera izmed njih ne presegajo polovice tiskane strani.

Karolina Zrim opisuje tako svojo družino kot dvorec od vselitve grofa Karla Matzenauerja vanj, prebivanje v njem in stanje dvorca po drugi svetovni vojni, ko se je družina morala iz njega izseliti. V drugem delu avtorica pripoveduje osebno življenjsko zgodbo.

V *Uvodu* so na kratko opisani predniki grofa Karla Matzenauerja, ki so bili, tako kot grof sam, rojeni na Češkem. V nadaljevanju avtorica nekoliko nesistematično predstavi dvorec v Prosenjakovcih, vendar poda nekaj dragocenih podatkov o njem. Na

